

УДК 378.147:[37.091.12.011.3 – 051:74

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ХУДОЖНИКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ ПРАВОПІВКУЛЬНОГО МАЛЮВАННЯ У ПРОЦЕСІ ХУДОЖНЬОЇ ПІДГОТОВКИ

Силко Р.М., Силко Є.М.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

У статті розкриваються особливості використання методу правопівкульного малювання для розвитку творчого потенціалу студентів. Висвітлено суть та фізіологічну основу методу правопівкульного малювання. Подано методіку використання методу правопівкульного малювання під час професійної художньої підготовки студентів. Розкрито механізми розвитку творчого потенціалу студентів засобами правопівкульного малювання. Окреслено шляхи подальших досліджень у цій галузі.

Ключові слова: правопівкульне малювання, творчий потенціал, художня підготовка, головний мозок, вправи.

Постановка проблеми. Розвиток творчого потенціалу особистості є одним із найактуальніших завдань сучасного суспільства, яке перебуває на етапі глобальних перетворень в системі освіти України, інтеграції у світовий освітній простір. Відповідно до європейських вимог та вітчизняних державних документів (Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти України, Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепція національного виховання) потребують оптимізації завдання та педагогічні механізми творчого розвитку студентської молоді, здатної до професійного самовдосконалення та самореалізації. Відповідно до цього виникає необхідність внесення кардинальних змін до змісту, форм і методів навчально-виховної роботи з молоддю, зокрема студентів педагогічних закладів вищої освіти, де реалізується креативний підхід до розвитку особистості, формування активно-перетворюючої позиції, творчого потенціалу. Актуальною є проблема підготовки творчих учителів, які в умовах динамічних подій XXI століття будуть здійснювати естетичне і художнє виховання підростаючого покоління, виявляти творчі можливості своїх вихованців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури з теми дослідження дає змогу стверджувати, що проблема формування творчого потенціалу розглядалася у вітчизняних та зарубіжних дослідженнях з позиції професійної підготовки майбутнього педагога в університетах та інститутах. Це сприяло накопиченню певного позитивного досвіду у розробці основних теоретичних положень з цієї проблеми. Так, філософський аспект творчості розглядали у своїх працях В. Біблер, Ю. Бородай, М. Данилов, К. Кедров, П. Копцин, О. Коршунов та ін. Психологічні основи цієї проблеми викладені в працях Д. Богоявленської, Л. Виготського, В. Давидова, Д. Ельконіна, О. Леонтєва, А. Лука, Я. Пономарьова, С. Рубінштейна та ін. Педагогічний аспект проблеми формування і розвитку творчої активності розглядається в працях В. Андрєєва, Д. Вількєєва, М. Данилова, Н. Килчук, М. Махмутова, І. Огороднікова, Н. Половнікової, І. Родак, С. Сисєєвої, М. Скаткіна, Т. Шамоєвої, Г. Щукіної та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, позитивно оцінюючи здобутки вищезазначених науковців, слід зауважити, що проблема формування творчого

потенціалу майбутніх учителів поки залишається висвітленою частково. Існуючі роботи в даній галузі розкривають лише деякі шляхи вдосконалення підготовки студентів, однак бракує системних досліджень в наукових працях з проблеми підготовки майбутнього вчителя як творчого спеціаліста, в яких би вивчалися специфічні прояви творчої активності в умовах професійно-художньої підготовки в педагогічних навчальних закладах вищої освіти. Є необхідним вивчення передового вітчизняного та зарубіжного мистецько-педагогічного досвіду в аспекті зазначеної проблеми та залучення його до підготовки творчої студентської молоді.

Мета статті. З огляду на вищезазначене, головною метою цієї роботи є розкриття потенціалу методу правопівкульного малювання для розвитку творчого потенціалу майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. З власного педагогічного досвіду останніх років, можемо відмітити таку негативну тенденцію у рівні загальної образотворчої грамотності абітурієнтів: творча скутість, шаблонність образів, низький рівень основних художньо-зображувальних здібностей: зорова пам'ять, художньо-образне мислення, просторові уявлення, уява. Тому до основних задач професійної підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва ми відносимо розвиток графічних образів, руйнування застиглих шаблонів, стимулювання власної творчості студентів. Ефективною технологією для вирішення таких важливих завдань є використання так званого «правопівкульного малювання».

Метод «інтуїтивного малювання» був винайдений і випробуваний у США в 60-ті роки XX століття. Американський викладач Бетті Едвардс [3] заснувала на вдивовижу ефективну методику навчання малювання, і назвала її «Drawing on the Right Side of the Brain» (правопівкульне малювання). Метод ґрунтувався на концепції Роджера Сперрі про функціональну спеціалізацію півкулі головного мозку. Так як наш мозок поділяється на дві півкулі, то він використовує два способи переробки інформації. Одна півкуля використовує вербальний і аналітичний режим мислення – в ньому переробляються звуки, алгоритми, математичні обчислення, мова. Інша півкуля використовує режим образний – порівняння розмірів, сприйняття кольору, перспективи предметів, які бачить цілком. Згодом, у працях

Бетті ці режими отримали назви «Л-режиму» і «П-режиму» відповідно.

Суть методу правопівкульного малювання полягає у тимчасовому пригніченні роботи лівої півкулі і передачу провідної ролі в малюванні правій, більш придатній для цієї діяльності. При роботі ігноруються думки з пам'яті про те, як об'єкт повинен виглядати. Натомість художник «бачить об'єкт насправді» – порівнюючи його розмір у цілому, розмір окремих елементів, відношення простору, світла і тіні та об'єднання всього цього в єдину картину. Метод Едвардс, вперше опублікований у 1979 році, швидко став революційним і отримав позитивну оцінку серед визнаних митців та викладачів, які негайно взяли його на озброєння. На жаль, у вітчизняній освіті ця методика практично не використовується.

Інтуїтивне малювання призводить до активізації правої півкулі, яка у людини відповідає за ідеї, образи, творчість. Тоді як у дорослих, в основному, домінуючою є ліва – це логіка, розрахунок, обмеження. Виходячи з цього, метод інтуїтивного малювання сьогодні активно використовується в практиці арт-терапії – це чудовий метод уникнути внутрішньої цензури, зняти емоційні блоки і поглянути на світ і себе з іншого боку. Психологи відзначають, що під час занять поліпшується мозковий кровообіг і відбувається загальна активізація діяльності головного мозку, що призводить до формування нових шляхів взаємодії між різними областями. А це, у свою чергу, включає компенсаторні механізми [1, с. 10].

Саме такий величезний потенціал методу «правопівкульне малювання» нами з успіхом використовується в педагогічних цілях, зокрема, при підготовці студентів з академічного рисунку.

Особливо цінним і ефективним є використання інтуїтивного малювання на перших етапах, коли студенти тільки входять у світ академічного рисунку. Використання методу інтуїтивного малювання дозволяє студентам:

- слухати свою інтуїцію і себе;
- прибирати бар'єри «я не зможу», «у мене не вийде»;
- розвивати творчий потенціал;
- знімати стрес, негативні емоційні стани;
- самовиражатися із задоволенням.

Справа в тому, що права півкуля у багатьох сильно відстає від лівої. На думку дослідників й самої Бетті [3, 1], у цьому криється причина багатьох помилок щодо здібностей людини. Одна з таких помилок – що малювати можуть тільки ті, у кого є до цього схильність або обдарованість. Інтуїтивний метод виходить з того, що малювання – це процес, що є нескладнішим, ніж читання. Тільки за читання відповідає ліва півкуля, яка у більшості є домінуючою, а за вміння малювати – права, яку багато хто звик не використовувати. Методика малювання за Бетті Едвардс – це набір уроків, кожен з яких поступово привчає малювати з використанням можливостей правої півкулі – бачити контури, замість фігури; розрізняти негативні і позитивні простори (мінати місцями фігуру і фон) бачити перспективу і співвідношення предметів (відчувати пропорції); бачити роботу світла і тіні й збирати окремі елементи в цілісне сприйняття. Бетті Едвардс пропонує сім уроків, виконуючи які людина навчається «перемикати»

себе у творчий стан – включати праву півкулю. Саме на розвиток вміння переключатися з лівої півкулі на праву і спрямована система спеціальних вправ, які виконують студенти на заняттях.

Першим та дуже важливим етапом застосування методу правопівкульного малювання є розвиток вміння «активувати» праву півкулю головного мозку й «пригнічувати» домінуючу ліву. Цей процес є досить складним для людей, що звикли до домінування лівопівкульного режиму роботи головного мозку. Проте є певні «хитрощі», що дозволяють значно полегшити переключення між режимами.

Для початку студентам необхідно на прикладах продемонструвати дворезимний характер функціонування головного мозку. Для цього ми використовуємо приклади конфліктів півкуль. Наприклад, якщо написати слова, що відповідають за колір та розфарбувати їх в інші кольори, то права півкуля буде намагатися назвати колір, а ліва – прочитати слово. Так студенти легко усвідомлюють фізіологічну основу методу правопівкульного малювання.

Тільки після цього можна переходити до спеціальних вправ, спрямованих безпосередньо на вироблення вміння переключатися у правопівкульний, творчий режим. Суть таких вправ полягає в тому, щоб поставити ліву півкулю перед задачею, яку вона вирішити не може. Тоді в роботу включається права півкуля головного мозку. Бетті Едвардс та її послідовники розробили спеціальні вправи, які допомагають активувати праву півкулю головного мозку та пригнітити ліву.

Змалювання контурних картинок є однією з таких вправ. Незвичайність її полягає в тому, що картинку необхідно змалювати, тримаючи у перевернутому положенні. Причому, частина картинки повинна бути закритою. Результатом таких маніпуляцій буде зображення штрихів, ліній та кольорових плям. Ці елементи зображення необхідно намалювати. Нерозуміння того, що відбувається змушує відключитися ліву півкулю, і ось тут активно включиться права. Вона не буде проявляти логіку, намагаючись розібратися у намальованих символах. Тому повною неочікуваністю виявиться малюнок, який буде точною копією, того зображення, яке людина копіювала. Подібного типу вправами є також «ваза-профіль», малювання симетричних форм обома руками одночасно, малювання не дивлячись тощо. Саме оригінальність та незрозумілість цих вправ допомагає відключити логіку та розкрити світ чарівного злету фантазії та творчості.

Після регулярного виконання таких спеціалізованих вправ студенти досить легко входять у «правопівкульний режим», вміють підтримувати цей стан та використовувати у власній творчості.

Наступним етапом є вироблення певних навичок сприймання та зображення, які є основою методу правопівкульного малювання. Згідно з методом правопівкульного малювання, процес малювання складається з п'яти базових навичок і двох провідних [3, с. 16].

Базові навички:

1. Сприйняття обрисів (країв).
2. Сприйняття відносних кутів і пропорцій.
3. Сприйняття порожнього простору.
4. Сприйняття співвідношень світла і тіні.
5. Сприйняття цілісного образу або гештальту.

Також необхідні і додаткові базові навички для творчого, виразного малювання, орієнтованого на мистецтво. Цих навичок дві:

1. Малювання з пам'яті.
2. Малювання за допомогою уяви.

Звичайно, важливими є ще й безліч технічних прийомів малювання, наприклад різні способи використання матеріалів та інструментів, які застосовуються в малюванні. Але ці п'ять навичок забезпечують тренування сприйняття для кваліфікованого оволодіння здатністю виражати свої почуття і думки за допомогою малюнку. Ці п'ять базових навичок є необхідними передумовами ефективного використання двох додаткових, провідних навичок. Всі сім компонентів є єдиною комплексною навичкою малювання.

Основними принципами використання методики правопівкульного малювання в умовах вивільної підготовки є:

1. Використання підготовчих вправ для активізації П-режиму і пригнічення лівопівкульної роботи мозку, характерної для більшості людей.
2. Некритичність, надання свободи вибору в процесі малювання.
3. Технічність – надання студентам конкретних (простих, ефективних і виразних) технік і засобів образотворчої діяльності.
4. Забезпечення швидкої результативності діяльності за рахунок малого розміру робіт та інших технічних прийомів.

Подібно іншим комплексним навичкам, таким як, скажімо, вміння ходити, читати, керувати автомобілем – малювання, на думку адептів правопівкульного малювання, складається з декількох взаємодоповнюючих навичок, які становлять єдине ціле. Засвоївши всі компоненти і зібравши їх разом, людина набуває базового вміння малювати. В подальшому немає необхідності постійно накопичувати додаткові базові навички. Подальший прогрес визначається практикою, вдосконаленням техніки і вивченням того, до чого можна застосувати набуті навички. «Сукупне вміння малювати те, що знаходиться у вас перед очима (предмет, людина, пейзаж), вимагає тільки п'яти фундаментальних навичок – не більше. Ці навички не є власне навичками малювання. Це навички сприйняття» [3, с. 8].

Якщо розглядати теорію півкуль крізь призму малювання, то можна зробити висновок, що

за усі ті вміння, які є необхідними у образотворчому мистецтві, відповідає саме права півкуля головного мозку. Той факт, що до моменту дорослішання ліва півкуля у більшості випадків переважає праву, робить для людини будь-яку найпростішу задачу щось намалювати практично нездійсненною.

Коли звичайна людина, у якої домінує ліва півкуля, намагається щось зобразити, її мозок оперує найпростішими символами. Око подається кружечком, дерево – вертикальною лінією з горизонтальними лініями, що перетинають її під кутом (гілками) тощо. Метод правопівкульного малювання ігнорує усталені символи, що зберігає пам'ять про зовнішній вигляд кожного об'єкта. Замість цього художник, дивлячись на об'єкт, бачить його таким, яким він є, порівнює загальні розміри та розміри окремих елементів, положення світла й тіней та об'єднує все це у одну єдину картину.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Отже, використання засобів правопівкульного малювання дозволяє студенту розблокувати свою потенційну здатність до творчої зображувальної діяльності. Методи інтуїтивного малювання допомагають початківцям розкритися, і, таким чином, зміцнити впевненість у своїх силах з тим, що б далі освоювати все більш складні складові художньої творчості, залучаючи до роботи потужні функції обох півкуль мозку. Також досвід правопівкульного малювання дозволяє навчитися переходити у новий режим мислення, що має величезний потенціал для мудрого, творчого розв'язання будь-яких проблемних ситуацій.

Використання методу правопівкульного малювання сприяє розкриттю творчого потенціалу студентів та корегує негативний вплив традиційних «лівопівкульних» методик

Використання методики на початкових етапах художньої підготовки студентів дозволяє зняти численні блоки, невпевненість у власних силах та, що найголовніше, – розкрити творчий потенціал за рахунок активізації правої півкулі головного мозку як основи креативності.

Подальших досліджень потребує механізм коректного та ефективного асимілювання методу правопівкульного малювання до академічної художньої підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

Список літератури:

1. Жарретт Л., Ленард Л. Рисунок. Полное руководство / Лорен Жарретт, Лиза Ленард. – М.: «Астрель», 2008. – 416 с.
2. Николаидис К. Естественный путь к рисованию / Кимон Николаидис // Пер. с англ. Е.Л. Кудрявцева. – Мн.: «Попурри», 2003. – 208 с.
3. Эдвардс Б. Откройте в себе художника / Бетти Эдвардс // Пер. с англ. П.А. Самсонов. – 3 изд. – Мн.: ООО «Попурри», 2004. – 240 с.

Силко Р.Н., Силко Е.Н.

Национальный университет «Черниговский колледж» имени Т.Г. Шевченко

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ-ХУДОЖНИКОВ ПРИ ПОМОЩИ МЕТОДА ПРАВОПОЛУШАРНОГО РИСОВАНИЯ В ПРОЦЕССЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ПОДГОТОВКИ

Аннотация

В статье раскрываются особенности использования метода правополушарного рисования для развития творческого потенциала студентов. Показано суть и физиологическую основу метода правополушарного рисования. Подана методика использования метода правополушарного рисования во время профессиональной художественной подготовки студентов. Раскрыт механизм развития творческого потенциала студентов средствами правополушарного рисования. Очерчены пути дальнейших исследований в этой отрасли.

Ключевые слова: правополушарное рисование, творческий потенциал, художественная подготовка, головной мозг, упражнения.

Sylko R.M, Sylko E.N.

T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»

DEVELOPMENT OF CREATIVE POTENTIAL OF FUTURE TEACHERS-ARTISTS THROUGH THE METHOD OF RIGHT-BRAIN DRAWING IN THE PROCESS OF ART TRAINING

Summary

The article reveals the peculiarities of the use of the methods of right-brain drawing for the development of students' creative potential. The main point and physiological basis of the method of right-brain drawing are highlighted. The methods of using the right-hand drawing method during the professional art training of students are given. The mechanisms of development of students' creative potential by means of right-brain drawing are revealed. The ways of further research in this field are outlined.

Keywords: right-hand drawing, creative potential, art training, brain, exercises.